

Divadelní úterý – Steigerwaldova nová hra v Rychlíkově režii, hradecký festival a vybírají se ředitelé

VYROZUMĚNÍ

Tahanice o šéfy a ředitele, známý folklor

JANA MACHALICKÁ

Poslední výměna divadelního ředitele v českých zemích na Moravě překvapivě proběhla ideálně. V Jihočeském divadle bez obvyklých tahanic, průsvitů a v klidu. Předchozí Jiří Šesták oznámil, že jako senátor už nemůže ředitelovat, ustavila se komise a vybrala nástupce, který má všechny náležitosti. Českobudějovický rodák Lukáš Průdek, který dosud působil v Dejvickém divadle, nastoupí k 1. listopadu letošního roku a vše nasvědčuje tomu, že půjde o plynulou výměnu.

Ne všude je ale jako v Budějovicích. Určitě ne v Ústí nad Labem, kde se měla 15. 6. sejít komise a vybrat šéfa neexistujícího Činoherního studia. Nejspíš se nesešla, nikdo neví, radnice mlčí. Nově ustanovený Spolek Činohráků už hraje a má vyprodáno, včera odehrál na hradě Střekově svou první premiéru, Shakespearovu komedii *Dva šlechtici z Verony*. A při té příležitosti zaslal radnici dopis, kde navrhuje, aby konšelé vzali rozum do hrsti a s jedinou profesionální činohrou, kterou mají, se rozumně domluvili. Nabídnutý smír je gesto, které by radní měli přijmout. Jestli dokážou překousnout vlastní ješitnost, nikdo neví. V opačném případě si dost koledují, že blížící se komunální volby budou jejich poslední.

Blíží se i výměna ředitele v Klicperově divadle v Hradci Králové. Respektabilní výběrová komise už je sestavena, ale uzávěrka přihlášek je až 8. srpna, řízení by se mělo konat v září. Zatím tedy vůbec není jasné, kdo se přihlásí, ale už se píší hanopisy. Kde jinde než v Parlamentních listech, kde dal sluch obvyklým drbům z divadelní šatny. Pro normálního čtenáře to sice moc pochopitelné není, ale to nevadí. Stávající šéf David Drábek nejspíš někomu šlápl na kuří oko a ten s tím zatepla běžel do novin, anonymně, jak jinak. A sdělil národu, že dotyčný si chce uzurpovat celé divadlo a už to má posichrované.

V našich zemích se vždycky dopředu ví, kdo a kde bude co dělat, i když dotyčný o tom ještě ani nestihl uvažovat. Co když bude David Drábek šéfem činohry Národního divadla, to zatím přeinformované „hradecké zpravodaje“ Parlamentních listů nenapadlo, že? Nezapadlo je ani, že uchazeč o Klicperovo divadlo musí přijít s konceptem uměleckého vedení scény. Čili buď se musí dohodnout se stávajícím uměleckým šéfem (Drábkem), nebo vymyslet jiného. V každém případě to, co bude či nebude, je v této chvíli ve hvězdách.

O nové Steigerwaldově hře

Cena facky aneb

Gottwaldovy boty se před jejím uvedením říkalo, že pojednává o smutně proslulém Aloisi Grebeníčkovi. Hra je sice podobenstvím, které si pohrává s konkrétními osobami a událostmi, ale především vypovídá o smrti, která všechny dostihne, a o velké skepsi z lidského počínání. A také o tom, že ani jedno ani druhé nemusíme brát příliš vážně.

JANA MACHALICKÁ

Tak jako si v Havlově *Odházení* dívák za postavy dosazoval konkrétní jména, může tak činit i v *Ceně facky*, i když se autor v osobě „Grebeníčkova syna“ Primáše v jedné pasáži „ohradí“ proti tomu, aby hlavní postava Terciáš byla oslovoována pane Grebeníčkem.

Píseň o nedoručené obsílce

Steigerwald hru napsal na objednávku Slováckého divadla v Uherském Hradišti a zpracoval v ní i motivy z povídkové knihy Josefa Holmana *Cena facky*. Ta pojednává o tom, jaké excesy provázely násilnou kolektivizaci na jihomoravské vesnici v 50. letech. Jsou to tragikomické příběhy o komunistické zvlů, z nichž Steigerwald s citem pro dramatickou zkratku dobře vybíral. Vznikla montáž různých dějů, motivů a absurdních detailů, které autor nechává výmluvně plynout nebo je kontrastně staví proti sobě. Stejně tak zajímavě prolíná a vrací časové roviny a zánovné polohy. V této zvláštní, skoro by se chtělo napsat „publicistické“ formě se tak spojují drsná fakta s mýsty až surreálnou, drze sarkastickou fantazií na dané téma.

Steigerwaldova hra je antikomunistická, ale není plakátová, uchovává si určitou ambivalenci a směřuje i k obecnější úvaze nad smyslem stále se opakujících dějin. Středem dění je cimbálová kapela, kterou tvoří tři osoby: Primáš (Tomáš Šulaj), Terciáš (Martin Vrtáček) a Obligát (Pavel Majkus). K nim ještě patří Terciášová (Irena Vacková), choť výše zmíněného, a jejich dcera Mirka, která se ovšem snaží vymanit z dědičných hříčů. Kapela se schází desítky let, měla a ještě má moc ovlivnit kdekdo, ale nikdy nehrála, protože to neumí. Jejich odpuře tvoří rodina Tydlitátů: syn (Zdeněk Trčálek), který pronikne do kapely, aby starého Terciáše usvědčil ze zločinů, které prováděl v komunistické mučnické. Syn hledá důkaz – boty,

Bolševická Valhala a smrtelníci. V závěrečné scéně Steigerwaldovy hry už jen všichni otvírají huby na prázdno.

FOTO ZDENĚK NĚMEC

kteřé se obouvaly zatčeným. Pouštěl se do nich elektrický proud a dozorcí se bavili tím, jak vězni poskakovali. Dále je tu matka Tydlitátová (Jaroslava Tihelková), Vztekloň (Kamil Pulec) a jeho otec Staříček (Otto Ondra). K nim ideově přiléhá Starý vinař (Vladimír Doskočil) a jeho dcera (Monika Horká). Nad vodami pak zůstává Listonoška (Anna Pospichalová) marně se snažící starému Terciášovi doručit obšílku k soudu; nejdřív nakukuje do světnice jako smrtka, pak co chvíli proběhne napříč jevištěm s taškou na kolečkách a v pošťácké pelerině. V zoufalství zapěje Píseň o nedoručené obsílce, v níž jí má „do daleka zasvítit měsíček“. Mirka a mladý Tydlitát jsou Steigerwaldovi Romeo a Julie a také to s nimi nedopadne dobře. Pak je tu ještě Karel Marx (Pavel Hromádka), který se v jedné chvíli zjeví Terciášovi.

Tento svět složený z tříště, z fragmentů, z různých významových rovin a poloh vyžaduje pevnou režijní ruku. Břetislav Rychlík si už před časem dobře poradil s jinou Steigerwaldovou hrou *Divadlo jako mor čili Fanda versus Herečky*. *Cenu facky* opět inscenuje jako vyjatou tragikomicou, která má v řadě momentů blízko k výsměšné klauniádě, pro což je samozřejmě opora v textu. I zde se mohl opřít o herecký soubor, který groteskní nadsázku rozvinul v pozoruhodných výkonech. Primáš Tomáše Šu-

laje i Terciáš Martina Vrtáčka jsou navzdory expresivním kracím vlastně velice ukázněni a jejich postavy tím získávají další rozměr nevypočitatelné zákeřnosti. Naproti tomu Starý Vinař (Vladimír Doskočil) v úplně jiné poloze působí neobyčejně pravdivě a jímavě, stejně tak Jitka Josková v roli Mirky.

V jediné místnosti se stěnami nevábně vytapetovanými a otevíracími se ve tvaru účka k divákům visí na stěně obraz Kremlu se svítící rudou hvězdou. Když je třeba, Kreml ve stěně se otočí a v tu ránu visí na stejném místě kříž. Vlevo kamna a také skříň, kam se schovává Terciáš před Listonoškou. Zubatá s kosou v bílém šmejdí po jevišti, pak se odebere na ohoz nad bytem, kde se zjevuje i „svatá trojice“ – horník, kolchoznice a pionýr, jsou oděni v nafialových úborech, které umocňují jejich sošnost. V ruce třímají srp, kladivo, snop, pionýr s taškou salutuje. Jsou to konferenciéři a lidová vypravěči a zjevují se pravidelně. V druhé půli se scéna promění v holý prostor, vlevo zasouvací vrata do stodoly, vpravo šedá deska a nahore galerie pro budoucí bolševické panoptikum. Autorka scény Markéta Oslzlá - Sládečková také výborně trefila kostýmy – mladý Terciáš i Obligát střídají kvádry barvy exkrementů, Terciášová má pěkné propínací šatky, starý Terciáš pobíhá v bačkách a v domáckém ustrojení a končí v pruhovaném pyžamu.

Rychlík šikovně „zapojuje“ folklorní prvky, pěkný je průvod maškar v kožácích a s vidlemi, na nichž se třepetají růžové podvlékačky, chlapi bzučí nářev *Internacionaly* jako „dělňá včela“. S touto ironickou rovinou jsou pak pevně propojené hudební pasáže živé kapely s cimbálem, jednou se zádumčivě zpívá *Lenin, sokol sívý*, pak zase *Pochod rudých námořníků*. Ale i normální, hezké lidové písničky. Režie vypustila několik obrazů v druhé půlce, za tímco první část není úplně usazená a mýsty se jeví až rozkouskovaná.

Marx na koštěti

Odehrávají se různé výjevy, smrtka i Listonoška pořád brousí okolo, na koštěti přiletí Marx. Má zježené háro, koulí očima, vypadá jako čert, však také zmizí do propadla. Uděluje Terciášovi rady a přitom mluví tak nějak chodsky, hanácky, slovensky... Terciášová plete a vypráví budoucí pohádky a pověsti „o zpívajícím traktorovi“, o hodných soudruzích, o Husákově, který jako císař pán dával zlaté ruble. Terciáš pobíhá jako Indián s členkou a tomahavkem, křepčí jako divý a mele obvyklé fráze. Inu, je to starý komanč! Nakonec se objeví i prokláté boty, Terciáš se roznězní a zase tančí – zítřka se bude tančit všude. Vydařená je scéna, v níž se domlouvá mladý Terciáš s Obligátem, že by tatu udusili polštářem, aby jim jeho minulost ne-

uškočila při volbách. Mladý Terciáš váhá a drží polštář s vyšitou rudou hvězdou. Začne mluvit jako Richard III., naroste mu hrb a odpadá po způsobu svého velkého vzoru, kterému se ale nevyrovnal.

Vše se slévá do šílené fantasmagorie, kterou občas probleskne drsná realita – to jsou neokázale vynízající scény se Starým vinařem, kterého soudruzi zatkl i se smrtelnou postelí a všechno mu zplundrovali. Nebo s dětmi, které honili po celém domě. Pomalu se ukazuje, že tenhle spor o vině a trestu nemá řešení, paměť je problematický element a účtování s minulostí chiméra. Smíření se nekoná, naopak přibude ještě jedna nevinná oběť. Starý vinař na posteli říká: Tak vidíš, mučil, mučil a umřel. Finále je impozantní živý obraz. Všichni se sejdou, mluví a zpívají přes sebe, gestikulují a pak už jen naprázdno otvírají huby. Nad nimi stojí bolševická Valhala – Marx, umřelý Terciáš v pyžamu, kolchoznice, horník, pionýr a smrtka. Ta má a bude mít poslední slovo.

Karel Steigerwald:
Cena facky
aneb Gottwaldovy boty
Režie: Břetislav Rychlík
Výprava: Markéta Oslzlá-Sládečková
Hudba: Petr Hromádka
Slovácké divadlo Uherské Hradiště, premiéra 21. 6.

„Divadelňák“ čili Tři festivaly v Hradci

VLADIMÍR MIKULKA

Hradecký divadelní festival se oficiálně honosí nezapamatovatelným titulem Mezinárodní festival Divadlo evropských regionů, místní jej ovšem s vlídnou familiérností titulují „Divadelňák“. Což je docela přiznání, že to snad jediný velký domácí divadelní festival, kterému se podařilo dosáhnout toho, aby jej pořadatelské město opravdu vzalo za své.

Jubilejní dvacátý ročník hradeckého festivalu symbolicky začal loučením s dlouholetým ředitelem Klicperova divadla (i festivalu) Ladislavem Zemanem. Ten ze zdravotních důvodů odchází – ověřen nejen zásluhami za vybudování a udržení hradeckého festivalu, ale především auru jednoho z vůbec nejúspěšnějších českých divadelních ředitelů polistopadové éry. Vedle „oficiální“ části festivalu se

v Hradci dobře daří i off programu. To, co se odehrává pod souhrnnou hlavičkou Open Air, může v posledních letech směřovat hlavně k programu nejen co do počtu diváků, ale často i kvalitou. Po nadšeneckých začátcích se totiž Open Air výrazně zprofesionalizoval a zařadil je skutečně široké spektrum produkce, počínaje amatérskými divadelními drobníčkami až po produkce profesionálních souborů.

Kromě toho se rámci Open Air programu pravidelně konají i koncerty populárních kapel, které doplňují osvědčené hudební seance na Kavčím plácku a na náměstíčku před Klicperovým divadlem. V tomto směru se Open Air vydává mimo své původní hranice určené tím, že se hrávalo důsledně pod širým nebem, zadarmo pro diváky a „za hubičku“ (respektive za cesták) pro účinkující. Spolu s jakousi šedou zónou, kterou vytvářejí vlastní sta-

Velká mořská vila. Jedna z inscenací, které budou na festivalu reprezentovat domácí hradeckou scénu.

FOTO KLICPEROVO DIVADLO

ny profesionálních souborů (třeba La Putyka nebo Stan nočního kozodoje) a kde se rovněž platí vstupné, tak vzniká de facto třetí festival, který se dobře doplňuje jak s hlavními

programem, tak s openairovými radovánkami klasického střihu.

Letošní hlavní program jako obvykle nabídne průřez domácími inscenacemi představením Klicperova

divadla a loutkového Draka, tedy dvojici spolupřátel hradeckých divadel (to, že se činohra a loutky ve festivalovém programu úplně samozřejmě doplňují, je dalším sympatickým hradeckým specifickým), a dále pak nabízí lehce nepřehledný míšmaš domácích i zahraničních souborů. Ze zahraničních hostů jsou nejznámější vídeňský Volkstheater a bratislavské Národní divadlo; zkušenost ovšem praví, že i mezi zajíci v pytlí lze obvykle natreft na zajímavá představení.

Od Havla po Havelku

Několik dramaturgických linií však přece jen vysledovat lze. V Hradci se objeví série čtyř havlovských inscenací od pohybové verze *Audience* v podání Spitfire Company až po životopisný kabaret *Velvet Havel* Divadla Na zábradlí, svůj den má Divadlo DNO (tedy soubor původně hradecký), loutkář-

ská skupina Športniky a chybět nebude ani „tuniský den“. Tradičně početné je také zastoupení studentských inscenací, ať už pražských, nebo brněnských. Z jednotlivých nehradeckých režisérů je na festivalu nejvýrazněji zastoupen Jiří Havelka, což je vzhledem k jubilejnímu ročníku docela spravedlivé i z toho hlediska, že právě jeho Vosto5 a legendární stan mají nepominutelnou zásluhu na vzniku bujného festivalového městečka v Žižkovských sadech.

Osvědčenou a neocenitelnou jistotou je řada sympatických podniků, ochotných během festivalu prodloužit zavírku až do pozdních hodin, či bezpečně mtlká kašna v Žižkovských sadech, mimořádně vhodná pro ranní zchlazení těch nejrozvernějších. Letošní novinou je Kulturní zpovědnice, strategicky umístěná na hlavní přístupové cestě ke Klicperovu divadlu...